A következő év folyamán felkelti figyelmét a Veszprém megye területén tervezett malomipari emlékek összegyűjtését célzó program, s jelzi, hogy szívesen írna egy tanulmányt az egykor működő malmok gazdag, s azóta eltűnt mohaflórájáról (BTM Adattára, Zirc No. 72–2342). Az ősz folyamán szakított időt a bakonyi kutatások folytatására is.

Utolsó, éves kutatási jelentése és kísérőlevele 1972. december 3-án kelt. Idézem: "Hetek óta kórházi kivizsgálással telik el az időm. A munkával el vagyok maradva. Köszönöm nov. 27-én kelt sorait. A malmokra vonatkozó adatok mind benne vannak "Florisztikai jegyzetek" c. kéziratos évkönyveimben, csak ki kell írnom. A dolgozat ráér 1974-ben is, ha élek. Jó lesz fél évvel később ismét emlékezetembe idézni.

Az idén csak egy bakonyi út sikerült, mert részben az egészség, de sokkal inkább a kárpáti kutatások nagyon lekötöttek. Reménylem, kevés idő jövőre is jut a Bakonynak." (BTM Adattára, Zirc No. 2407)

Tudjuk, Ádám Bácsi ezen reménye már nem valósulhatott meg. A Bakonyi Természettudományi Múzeum őrzi bakonyi gyűjtései egy részének duplikát példányait, s megvásárolt kb. 7000 darabos különlenyomat gyűjteményét, valamint a Bakony-kutatás tárgyában írt leveleit.

IRODALOM

BOROS Á. (1920): Ujabb adatok Közép-Magyarország flórájának ismeretéhez. – *Bot. Közlem.* **18**: 39–44.

BOROS Á. és VAJDA L. (1963): A Bakony dolomitjának mohaföldrajza. – *A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei* **1**: 281–286.

BOROS Á. és VAJDA L. (1965): A Bakony bazalthegyeinek mohaföldrajza. – *A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei* **4**: 331–339.

BOROS Á. és VAJDA L. (1968): A Bakony-hegység lápjainak mohaföldrajza. – *A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei* **7**: 187–192.

SZABÓ I. és SZABÓ L. (1978): Emlékezés Boros Ádámra. – *A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei. Természettudomány* **13**: 7–8.

Szerző címe: GALAMBOS István
Bakonyi Természettudományi Múzeum
H–8420 Zirc, Rákóczi tér 1

BOROS ÁDÁM HERBÁRIUMA

BOROS ÁDÁM egyike a legjelentősebb magyar növénygyűjtőknek, ezen belül kétségkívül kora legtöbbet gyűjtő magyar mohásza. Több, mint 70 ezer lapnyi edényes növényt, és több, mint 120 ezer kapszulányi mohát gyűjtött. Az évek során egyre gyarapodó gyűjtemény külön szobát foglalt el otthonában, ahol a faszcikulusok már a mennyezetig értek. Ez a herbárium volt eleddig a legnagyobb magyarországi magánkézben levő növénygyűjtemény. A hatalmas gyűjtemény gyarapodása és rendezése elképzelhetetlen lett volna felesége, KENYERES JÚLIA áldozatos munkája nélkül, aki nemcsak a gyűjtőutakon volt gyakori társa férjének, hanem nagyrészt rá hárult az új anyag cédulázása és beosztása is.

A mohagyűjteményt BOROS ÁDÁM példás rendben tartotta. Nem jelenhetett meg olyan jelentős rendszertani vagy nevezéktani munka a világon, amelynek megállapításait és koncepcióját ne gondolta volna alaposan át. Az általa elfogadott változásokat azonnal végre is hajtotta gyűjteményében. Ez nemcsak a nómenklatúrai átrendezést jelentette, hanem alkalmanként egy-egy csoport újrahatározását is. Ha kritikai megjegyzéseket publikáltak egy-egy exsiccata növényeivel kapcsolatban, a revideáló megjegyzéseit rögtön mellékelte a nála levő példányhoz. Cserére szétküldött

anyagának saját példányai mellé is ugyanígy mindig odatette a recenzens véleményét. A fontosabb rendszertani megjegyzések másolatát, gyakran különlenyomatát is betette a faj mellé, hiszen a herbárium naponta használt munkaeszköze volt. A jelentősebb leletekről is – ha azt maga nem tudta begyűjteni – berakott egy hivatkozást a faj borítójába, hogy az mindig kéznél legyen.

BOROS ÁDÁM mohaherbáriumában csodálatos érzés búvárkodni. Végig követhetjük mohásszá válásának fokozatait, hiszen itt fekszenek a korai gyűjtések L. LOESKE, P. FÜRST által meghatározott példányai, mellettük az ezek alapján BOROS ÁDÁM által ellenőrzött példányok. Később csak a kritikus gyűjtések példányait küldte ki megerősítésre, revízióra az igazán kérdéses esetekben több neves mohász észrevételeit is megtalálhatjuk a mohák mellett. A kétes, problematikus anyaghoz ő maga is megjegyzéseket fűzött. Ezek a jegyzetek tanúsítják, hogy ezeket a példányokat újra és újra elővette, ahogy a bryológia tudománya fejlődött. Egyedülálló élmény végigolvasni egy-egy ilyen példány "történetét" a végleges meghatározásig, meglátni a megfigyelés, felismerés stádiumait *in statu nascendi*.

Nagyon kiterjedt cserekapcsolatai voltak. Nemcsak a jelentős nemzetközi cseretársaságoknak volt igen aktív tagja, hanem személyes kapcsolatokat is tartott fenn több jelentős gyűjteménnyel. A fontosabb európai, de még az amerikai gyűjteményekben is szép számmal megtalálhatjuk jellegzetes, írógépen sokszorosított céduláit. Minden ritkaságot és újdonságot, ami potenciálisan előfordulhatott Magyarországon vagy a Kárpátokban azonnal beszerzett, így egyedülálló reprezentatív és összehasonlító anyaggal rendelkezett a Carpato-Pannonicum területéről, ami nómenklatúrailag, taxonómiailag és florisztikailag egyaránt mindig naprakész volt.

A gyűjtemény kiegészítője egy gondosan elkészített és szintén állandóan aktualizált cédulakatalógus volt, amely a Carpato-Pannonicum publikált mohaflóra-adatait tartalmazta. Nagy kára a bryológiának, hogy élete nagy célja – a Kárpátok és a Kárpát-medence mohaflórájának megírása – nem valósulhatott meg.

Ádi bácsi halála után a védett gyűjteményt a Magyar Természettudományi Múzeum vásárolta meg. Meghatározott, rendezett része 65 ezer edényes növény lapot és 105 ezer mohakapszulát tett ki ekkor. A beleltározott prímumok mellett komoly duplumgyűjteményre is szert tett így a Növénytár.

Virágos növényei, páfrányai és zuzmói beolvadtak a Növénytár herbáriumaiba, de egyedülálló mohagyűjteményét külön tartottuk, szándékának megfelelően. A Növénytár mohagyűjteményébe bekerült nagyobb méretű önálló gyűjtemények közül a BOROS-herbárium a legnagyobb (80 200 példány), a teljes anyag 37 százalékát adja.

A rendezett, beosztott anyagon felül nálunk van az utolsó évek előrendezett állapotban tartott gyűjtései, melyek kötegei gyakran tartalmaznak meghatározott, cédulázott, de még be nem kapszulázott anyagot. Ezek a példányok fokozatosan kerülnek be a helyükre a monográfusok által meghatározott anyaggal együtt.

Szerző címe: RAJCZY Miklós
Magyar Természettudományi Múzeum
Növénytára
H–1476 Budapest, Pf.: 222